

Katarální horečka ovcí se týká i koz a skotu, nejdůležitější je vakcína, vysvětluje odbornice

16.11.2024 - Natálie Tihelková | Katedra mediálních studií a žurnalistiky

Co to je katarální horečka ovcí? Katarální horečka ovcí je virové, nenakažlivé onemocnění domácích a volně žijících přežvýkavců.

To znamená, že se nepřenáší vzájemným kontaktem nemocných a zdravých zvířat, ale že k přenosu dochází prostřednictvím infikovaného bodavého hmyzu, při sání krve na savčím hostiteli. V tomto případě jsou to malí komárci, kterým se říká tiplíci. Nakažená zvířata jsou pak i zdrojem viru pro dosud neinfikované tiplíky.

Český odborný název je katarální horečka ovcí, takže očekáváme, že klinické příznaky se nám projeví především u ovcí, ale není tomu tak vždy. Hodně vžitý je mezinárodní název „bluetongue“ (pozn. „modrý jazyk“), protože některá zvířata mají výrazný otok a jazyka a je zbytnělý v ústní dutině. Pak dochází k jeho zmodrání. Je to takový markantní příznak, ale bohužel není příliš častý.

Katarální horečka ovcí může infikovat spoustu dalších přežvýkavců, a to jak domácí, tak volně žijící. A mezi ně patří zmíněné ovce a také kozy, v některých případech i skot. Současně se může šířit i mezi volně žijící přežvýkavce – jelenovité, africké antilopy, velbloudovité a podobně. Čili to spektrum je široké.

Jaké jsou příznaky? Chovají se ta zvířata jinak?

Onemocnění začíná vysokou horečkou, může to být až kolem čtyřiceti dvou stupňů Celsia. Zvířata jsou skleslá, unavená, začíná se u nich objevovat zánět spojivek, slzení, vytékání slin. Vedle toho vznikají překrvení v dutině ústní a zbytnění jazyka. Zvíře může být schvácené, obtížně se pohybuje, je to i otázka vzniku lézí, které jsou dobře viditelné na končetinách. Objevuje se svalová degenerace, často i zhoršení kvality rouna. Typické jsou otoky v oblasti hlavy – pysků, nozder, lící, očních víček a mezisaničí. Hlava pak někdy může působit až hodně deformovaným dojmem.

Podobné klinické příznaky se mohou vyskytnout i u koz. Ale ten virus má spousty podob, my odborně říkáme sérotypů, a některé ty serotypy dokáží způsobit onemocnění i u skotu. Tam bývá většinou bezpříznakový průběh, ale i tak skot bývá významným zdrojem viru, a to po poměrně dlouhou dobu.

Stalo se, že by se nakazil skot i u nás, nebo je to jen otázka ovcí a koz?

Poprvé jsme se s klinickou formou katarální horečky ovcí setkali v roce 2006, kdy do Evropy nečekaně zavítal sérotyp 8 a začal způsobovat klinické příznaky u skotu, které byly většinou dost podobné jako u ovcí. A teď je situace obdobná, protože se momentálně potýkáme s obdobnou nepříjemnou situací, sérotypem 3. Už máme také informace o postiženém skotu, ale převažují ovce a kozy.

Ale co je podstatné, že katarální horečka ovcí není spojována s příliš vysokou nemocností a s příliš vysokým úhynem. Ta čísla jsou poměrně nízká. U ovcí může nemocnost dosahovat maximálně tři až pět procent a úhyny kolem jednoho a půl procenta. Morbidita nebo nemocnost někdy může být samozřejmě vyšší – záleží, o jaký sérotyp se jedná a v jakém prostředí se objeví. U skotu to bývá ještě méně. Ale všechna mláďata jsou náchylnější a průběh infekce je potom komplikovanější.

Takže když se mluví o epidemii této nemoci, tak to znamená, že se ta nemoc v chovu pouze

objeví?

Co se týče termínu „epidemie“, my pro to máme odborný termín „epizootie“, ale vyjadřuje to totéž. A znamená to tedy, že to onemocnění rozpoznáme, diagnostikujeme a postupujeme podle platné legislativy. Místo výskytu pak označíme jako ohnisko nákazy. Může to být i jen jedno zvíře. Ale pokud se onemocnění šíří dál, tak pomocí ohnisek mapujeme, kolik jedinců kde onemocní, jak rychle se to šíří a jaká jsou případná účinná opatření, která jsou to schopna zmírnit. Momentálně jsme se skutečně dostali do situace, kdy se jedná o epizootii. Česká republika je teď velkým pásmem tohoto onemocnění, a to po celé ploše.

V minulosti jsme se katarální horečky ovčí zbavili a měli jsme přiznaný status prostí této nákazy – to je takové oficiální prohlášení, že je nakažová situace příznivá. Ale teď, protože bylo zjištěno sedmdesát sedm ohnisek, Česko ten status ztratilo. Ztráta statusu u všech nakaž zvířat se vždy negativně odráží v ekonomice chovů, především v obchodování se zvířaty a s jejich produkty.

Jak se u nás katarální horečka ovčí vůbec objevila?

Katarální horečka ovčí pro nás, střední a severní Evropu, historicky nikdy nebyla problém. Situace se dramaticky změnila roce 2006, kdy byla poprvé diagnostikována v Holandsku. Bylo to velké překvapení, protože do té doby se vyskytovala jen v teplejších pásmech, kde se daří tomu typickému druhu tiplíka, který u nás vůbec nežije. To je teplomilný druh, takže tady v našich podmínkách by nemohl žít a nemohl by se ani rozmnožovat. Ale vyšlo najevo, že ten virus, který se nějakým způsobem do našeho prostředí dostal, se adaptoval na naše studenomilné tiplíky. Cesta zavlečení nákazy do Evropy dodnes nebyla vysvětlena

To onemocnění bylo rozpoznáno už někdy v 18. století na africkém kontinentu, kde se nejvíce projevilo u ovčí, které tam se dostávaly s kolonizátory, kteří si je přiváželi z Evropského území. Na virus, který tam normálně cirkuloval mezi volně žijícími zvířaty, naše zvířata zdravotně doplatila. To byly první záznamy, ale později jich přibývalo i ve středomoří a všude, kde se dobře daří různým druhům teplomilných tiplíků. Byl to ale jediný serotyp, až od roku 1998 jich začalo rapidně přibývat, jak se tiplíci začali přizpůsobovat na jiná prostředí.

Jinak tiplík je skutečně maličký hmyz. Je velký asi dva milimetry, a to tedy znamená, že toho příliš nenaletí, sotva tak dva kilometry. Ale protože je lehoučký, silný vítr ho může zanést třeba až na vzdálenost sto až dvě sta kilometrů. A to také důvod, proč vznikají ochranná pásma kolem ohniska.

Je možná nějaká prevence proti tomuto onemocnění?

Jediná věc, která se ukázala být efektivní, je vakcinace. Vakcíny proti katarální horečce ovčí existují už poměrně dlouhou dobu, ale prvně to byly vakcíny připravované z živého oslabeného viru. Ty však přinášejí řadu nevýhod, především zdravotních rizik pro zvířata a možnost postupného zvratu v plně virulentní virus.

Takže když přišel ten rok 2006 a objevil se sérotyp 8, v Evropě se rozhodlo, že nebudeme využívat ty živé vakcíny a že je nezbytné připravit vakcínu, která bude mít v sobě usmrcený virus. A v současné době, kdy tady máme ten sérotyp 3, který se tady objevil počátkem září, byla urychleně připravena nová vakcína právě proti tady tomu sérotypu. V České republice je chovatelům doporučováno, aby zvířata dobrovolně vakcinovali.

A dá se ta nemoc nějak léčit?

Jedná se o virové onemocnění, takže účinná léčba neexistuje. V některých případech ta zvířata uhynou. Ale samozřejmě záleží na tom, jaký je ten průběh onemocnění. My obecně rozlišujeme velmi

rychlý průběh onemocnění, tomu říkáme perakutní, potom akutní formu a potom ještě pomalý, vleklý průběh, takzvané chronické onemocnění. V těch perakutních nebo i akutních případech mohou mít ta zvířata těžké příznaky, a to pak může končit smrtí. Jinak to mohou překonat, ale jsou tam snížené váhové přírůstky nebo doживost mléčných přežvýkavců. Provádí se i podpůrná léčba, to znamená například podávání vitamínů, případně antibiotik a zlepšení výživy. Chovatelé zpravidla bývají v kontaktu s veterinářem.

Jak to ovlivňuje chovatele? Má to na ně nějaký ekonomický nebo emocionální důsledek?

Není to pro ně jednoduchá situace, ani ekonomicky, ani sociálně. Velkochovatelé k tomu, aby dobře fungovali ekonomicky, potřebují příslušnou produkci od zvířat. Takže pokud by měli větší počet postižených zvířat, tak je to pochopitelně ekonomicky poznamená. Chovatele jsou omezení i u přemísťování zvířat. Pokud je chtějí přemísťovat do zahraničí, musí respektovat evropskou legislativu a řídit se jejími požadavky. Každé zvíře musí být vyšetřeno, aby se prokázalo, že je zdravé, případně vakcinované, a že už nastoupily potřebné protilátky.

Existuje případná finanční náhrada pro chovatele v ohnisku – nikoliv v ochranných pásmech. Tam, kde ta nemoc skutečně propukne. Náhrada jim pak hlavně kompenzuje ztrátu těch zvířat než jejich léčbu.

Čím se v současnosti zabývá veterinární výzkum?

Veterinární medicína je velmi široká oblast a ve všech jejích směrech probíhá intenzivní výzkum. V oblasti infekčních nemocí zvířat, která je mi pochopitelně nejbližší, je těch výzev celá řada. Pokračuje se ve vývoji nových a moderních diagnostických metod, které zrychlí a zpřesní laboratorní diagnostiku, intenzivně se pracuje na vývoji nových typů vakcín za využití nejmodernějších technologií i na alternativních možnostech léčby onemocnění, kde účinnost dosavadních antimikrobiálních látek kvůli jejich zvyšující se rezistenci selhává.

Stále se objevují nová a nová onemocnění, která jsme tady nikdy neměli, takže zkoumáme právě i je. Momentálně nás pálí ta katarální horečka ovcí, serotyp tři, ale doufáme, že s pokračující vakcinací se ta situace postupně uklidní. Ještě uvidíme, co udělá nastoupivší zima, jestli tím bude nějak intenzivněji postižena populace tiplíků. Bohužel ale některé evropské státy teď mají výskyt jiných serotypů, takže je otázka, jestli se třeba takový serotyp neobjeví i u nás.

Jinak z onemocnění, které v současnosti představují problém, je například africký mor prasat, který u nás byl zjištěn na severozápadě republiky. Naštěstí nikdy ve velkochovu prasat, ale jenom u divočáků. Je vidět, že lidská ochrana chovu jde velice dobře a fungují veškerá preventivní opatření. Afrického moru se bojí celý svět. Zatím totiž neexistuje účinná vakcína.

Také se nám podařilo se vypořádat se vzteklinou lišek – právě díky vakcíně. Tu ochutli a rozmístili do takových pastí. Lišky ji ochotně konzumovaly a vytvářely si tím imunitu proti vzteklině. Díky tomu jsme od roku 2004 prostí vztekliny u populace lišek.

A v letošním roce nás velmi trápí i aviární influenza, tedy ptačí chřipka. Před zhruba třemi týdny jsme měli ještě spoustu ohnisek, kde byly postižené kachny a husy. A to je velký problém, protože v Evropské unii není povoleno využívat vakcíny proti tomuto onemocnění. Navíc, na rozdíl od katarální horečky ovcí, je ptačí chřipka přenosná na člověka. Může způsobit klinické onemocnění, případně i s následkem smrti. Není to časté, v evropských podmínkách rozhodně ne, ale v Asii s tím mají trochu horší zkušenosti.

<https://stisk.online/a/SHY7r/kataralni-horecka-ovci-se-tyka-i-koz-a-skotu-nejdulezitejsi-je-vakcina-vysvetluje-odbornice>